

УДК 911.3

Бірюкова Н. В.

Основні напрямки розвитку та удосконалення територіальної організації м'ясної промисловості Вінницької області

У статті обґрунтовані основні напрямки удосконалення територіальної організації м'ясної промисловості Вінницької області в умовах структурної перебудови агропромислового виробництва на ринкових засадах. Виявленні резерви раціонального використання факторів виробництва, розміщення і переміщення м'ясопереробних підприємств, створення кластерних структур.

Ключові слова: територіальна організація промисловості, харчова промисловість, м'ясна промисловість, м'ясопереробні підприємства, удосконалення.

Бірюкова Н.В. Основные направления развития и усовершенствования территориальной организации мясной промышленности Винницкой области. В статье обоснованы основные направления совершенствования территориальной организации мясной промышленности Винницкой области в условиях структурной перестройки агропромышленного производства на рыночных принципах. Выявленные резервы рационального использования факторов производства, размещения и перемещения мясоперерабатывающих предприятий, создания кластерных структур.

Ключевые слова: территориальная организация промышленности, пищевая промышленность, мясная промышленность, мясоперерабатывающие предприятия, усовершенствования.

Biryukova N. The main directions of development and improvement of the territorial organization of the meat industry in Vinnytsia region. The article proved the main directions of improving territorial organization meat industry Vinnytsia region in the restructuring of agricultural production based on market principles. Identification reserves efficient use of factors of production, distribution and movement of meat processing enterprises, the creation of cluster structures.

Keywords: territorial organization of industry, food industry, meat industry, meat processing plants, improvement.

Постановка проблеми. Формування соціально орієнтованої економіки вимагає вирішення стратегічного завдання зі створення в Україні та її регіонах потужної харчової індустрії, м'ясної промисловості, зокрема, для забезпечення

нормальної життєдіяльності її населення, відновлення і збереження його здоров'я, розвитку експорту вітчизняної продукції.

З огляду на це, розвиток м'ясної промисловості повинен стати одним з пріоритетних напрямів економічної політики України.

Однак тенденції, що склалися у виробництві і споживанні м'яса та м'ясопродуктів за минулі роки свідчать не на користь їх розвитку, економічна криза та недолуге господарювання негативно позначалися на функціонуванні і територіальній організації м'ясної промисловості України та її регіонів. Через нестачу сировини не довантажуються потужності промислових підприємств з переробки м'яса, недостатньо розвиваються економічні, технологічні та організаційно-господарські зв'язки між сільськогосподарськими та переробними підприємствами, що призвело до відносно низького рівня ефективності виробництва м'ясної продукції.

У сучасних умовах структурної перебудови агропромислового виробництва, коли докорінно змінюється орієнтація діяльності м'ясопереробних підприємств на ринковий розвиток, виникає необхідність ґрунтовного вивчення закономірностей і особливостей економічного зростання і територіальної організації м'ясної промисловості на засадах ринкових відносин.

Аналіз наявних досліджень і публікацій. У наукових працях вчених географів та економістів знайшли своє відображення різні аспекти розвитку та територіальної організації м'ясної промисловості. Значний внесок у вивчення харчової і зокрема, м'ясної промисловості зроблений П.П. Борщевським [1], П.І. Гайдецьким, Л.В. Дейнеко [3], Д.В. Крижановим, А.С. Лисецьким, І.І. Лукиновим, М.Н. Малишом, Б.А. Мельником, А.В. Мурашовою, В.П. Нагірною [5], П.П. Саблуком, С.В. Обіходом, В.П. Прадуном, М.П. Сичевським, О.В. Шмаглій, В.М. Яценком та ін.

Проведений аналіз джерел показав, що недостатньо вивченими є суспільно-географічні аспекти територіальної організації м'ясної промисловості Вінницької області, та основні напрямки її удосконалення.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Метою даного дослідження є обґрунтування основних напрямків розвитку та удосконалення територіальної організації м'ясної промисловості Вінницької області в умовах ринкових перетворень.

Виклад основного матеріалу. Вінниччина належить до регіонів України, де харчова промисловість займає пріоритетні позиції. Її частка у загальному промисловому виробництві області перевищує 60%, в ній зосереджено більше третини основних фондів та чисельності промислово-виробничого потенціалу.

Для стабільності розвитку харчової промисловості особливе значення має належний стан і раціональна територіальна організація м'ясної галузі. На сьогодні практично в кожному районі Вінницької області здійснюється виробництво м'ясопродукції, як самостійними підприємствами, так і підсобними.

Всього в області діють 100 підприємств м'ясної промисловості, з яких 25 належить до основного кола підприємств, вони забезпечують 93% виробництва продукції.

У регіональному аспекті у виробництві м'ясопродукції виділяються, м. Вінниця та Козятинський, Барський, Тростянецький, Тульчинський і Гайсинський райони.

Однак, поступово Вінницька область втрачає позиції одного з найбільших

в Україні виробників м'яса та субпродуктів першої категорії. Це чітко простежується в зміні становища області щодо цього показника серед інших регіонів держави. Тому вкрай необхідно визначити, які ж існують механізми розвитку та удосконалення територіальної організації м'ясної промисловості області.

Першим напрямом вирішення зазначеної проблеми є раціоналізація використання факторів виробництва і територіальної організації. Ефективне функціонування і раціональна територіальна організація м'ясної промисловості області значною мірою залежить від структури ресурсів, які вона споживає. Доцільно окремо розглянути основні стратегічні напрями зміни структури сировинних ресурсів, що споживає м'ясна промисловість області, серед яких:

- поліпшення якісних показників сільськогосподарської сировини, та використання нетрадиційних видів сировини, харчових добавок;
- максимальне зменшення залежності від імпортованих сировинних ресурсів (насамперед таропакувальних матеріалів);
- забезпечення комплексної переробки сировини та мінімізація її витрат.

Зміна структури м'ясних ресурсів змушує промисловість переорієнтовуватись на виробництво інших видів продукції і скорочувати їх виробництво. Це негативно впливає на економіку м'ясної промисловості, оскільки змушує підприємства переспеціалізовуватися, шукати нових постачальників сировини, міняти обладнання і впроваджувати нові технології.

При скороченні виробництва м'яса виникає необхідність консервації окремих підприємств, пошуку нових постачальників сировини, зміни економічних, технологічних і організаційних зв'язків між підприємствами м'ясної промисловості і тваринницькими господарствами. Тому головним у розвитку тваринництва має бути відновлення його поголів'я, поліпшення породного складу і підвищення продуктивності, зміцнення кормової бази, розширення площі і підвищення врожайності польових зернофуражних, зернобобових культур, багаторічних і однорічних трав, корінне поліпшення лук і створення довгорічних культурних пасовищ, нарощування потужностей підприємств, комбікормової і мікробіологічної промисловості, повна модернізація і перехід на нові технології підприємств м'ясної промисловості, удосконалення економічних, технологічних, організаційно-господарських зв'язків між господарствами і переробними підприємствами [6].

Розвиток тваринництва має відбуватися за умови розробки і впровадження науково обґрунтованих зональних і внутрішньозональних систем ведення тваринництва, з врахуванням природних і економічних умов кожної зони.

Важливим напрямом є удосконалення розміщення м'ясопереробних підприємств області. Щоб забезпечити конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, необхідно створити сприятливі умови для раціонального розміщення і переміщення м'ясопереробних підприємств, прискореного формування мережі малих і середніх підприємств з виробництва м'ясопродуктів.

Характерним прикладом є Літинський м'ясокомбінат, який розміщуючись поблизу Вінниці, перебрав у ВАТ «Івано-Франківськ-Вінницям'ясо» значну частину випуску ковбасних виробів, що реалізуються в обласному центрі. Необхідно також створювати умови для виведення з експлуатації неперспективних м'ясопереробних підприємств.

У процесі реструктуризації м'ясної промисловості доцільно поступово

удосконалювати розміщення підприємств через формування спеціалізованих зон виробництва і переробки тваринницької сировини.

Для скорочення транспортно-заготівельних витрат м'ясопереробних підприємств необхідно удосконалити їх взаємовідносини з сільськогосподарськими товаровиробниками на засадах агропромислової інтеграції. Інакше кажучи, доцільно активізувати роботу щодо створення кластерних структур. Вони мають формуватися на спільній основі, як правило, навколо конкретної спеціалізації (в нашому випадку – м'ясопромислової), що становить ядро такого утворення, і складається з виробництв, об'єднаних технологічними і регіональними зв'язками.

У Вінницькій області є можливості створення кластерної структури у формі міжгалузевої територіальної корпорації. До складу повинні увійти м'ясопереробні і сільськогосподарські підприємства, фірмові магазини, організації з матеріально-технічного забезпечення і збуту продукції тощо (рис. 1).

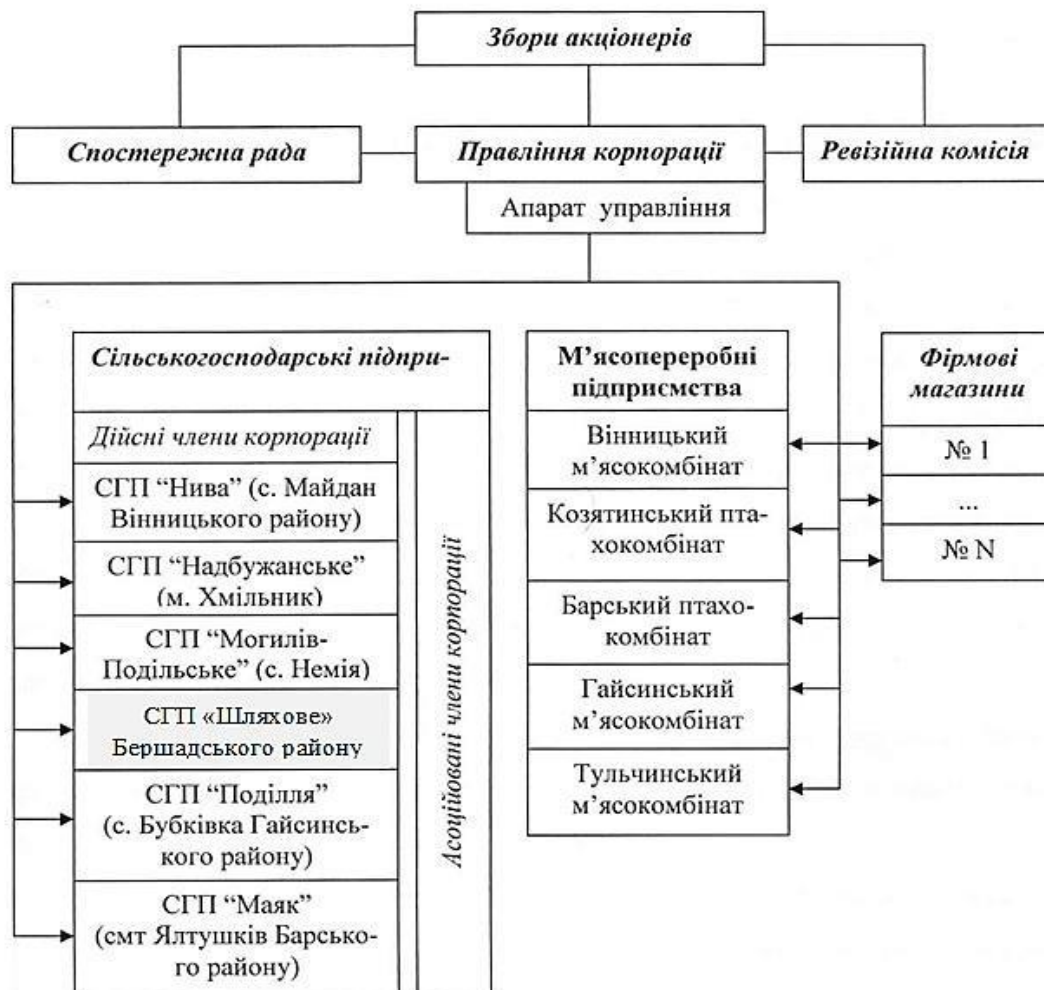

Рис. 1. Перспективна схема міжгалузевої територіальної корпорації на базі ВАТ "Івано-Франківськ-Вінницям'ясо" [4, с. 363; зі змінами]

Провідним членом корпорації має стати ВАТ «Івано-Франківськ-Вінницям'ясо». Для зміцнення корпоративної структури важливо було б, щоб він придбав акції інших переробних підприємств (не виключається і зворотний

процес). До дійсних членів корпорації також слід включити сільськогосподарські підприємства, які мають пакет акцій ВАТ «Івано-Франківськ-Вінницям'ясо». Стати асоційованими членами переважно мають сільськогосподарські виробники. Наявність же у складі корпорації широкої мережі фірмових магазинів дозволить зменшити трансакційні витрати й знизити ціну кінцевої продукції.

Поруч із суто економічними проблемами розміщення м'ясної промисловості області важливе місце посідають екологічні проблеми. Вони містять два аспекти:

- по-перше, підприємства м'ясної промисловості погіршують екологічну ситуацію, тому що мають низькі ступені захисту, переробки, очистки стічних вод, шкідливих викидів у повітря;

- по-друге, від м'ясної промисловості чекають високоякісної продукції, для виготовлення якої потрібна екологічно чиста сировина, що є великою проблемою для вітчизняного сільськогосподарського виробництва.

Формування ринків сировини і готової продукції ще один напрямок удосконалення територіальної організації м'ясної промисловості області. Вони мають певну географічну специфіку. Стратегія формування регіонального ринку м'ясопродуктів повинна ґрунтуватися на врахуванні купівельної спроможності населення, на можливостях зміцнення вітчизняного сільськогосподарського виробництва, розвитку системи маркетингу, всебічного стимулювання експорту та обмеження імпорту продуктів, розширення державного регулювання ринкових відносин [1].

Виходячи з цього, важливо оптимізувати оптові й роздрібні ринки м'ясних товарів у Вінницькій області, розширити мережу фірмової торгівлі, і, зменшивши кількість посередників при реалізації продукції, знизити ціни на продукцію та збільшити обсяги її продажу.

Також важливо запровадити дієве регулювання регіонального і національного ринку м'ясопродуктів через недопущення його монополізації, встановлення відповідних квот тощо [3].

У процесі аналізу ринку м'ясопродуктів у Вінницькій області встановлено, що його не можна віднести до монополізованих, тому що частка жодного підприємства на ринку не перевищує 35 %, трьох найбільших – 50%, а п'ятих найбільших – 70 %. Крім того, на наявність конкуренції на ринку вказує якісні характеристики, зокрема низькі вхідні бар'єри на ринок [2].

Спеціального регулювання потребує якість сировини, яка завозиться із-за кордону, особливо з Білорусі. Це пов'язано з тим, що білоруські виробники, отримуючи сировину з будь-якої держави світу (в тому числі з держав, ввіз сировини з яких на територію України є забороненим), ввозять в Україну готову продукцію (відповідно під іншим кодом, ніж сировина) без сплати ввізного мита згідно з міжурядовими угодами. Тому необхідно вимагати від Департаменту ветеринарної медицини України та інших урядових установ отримання підтверджень того, що іноземна продукція, завезена на територію нашої держави, і Вінницької області зокрема, є безпечною для здоров'я споживачів.

Необхідно також відновити традиційні і освоїти нові зовнішні ринки збуту м'ясопродуктів, зокрема, створити за кордоном постійно діючі представництва м'ясопереробних підприємств або їх асоціації.

Висновки. Отже, визначаючи основні напрямки удосконалення територіальної організації м'ясної промисловості регіону в умовах структурної

перебудови агропромислового виробництва на ринкових засадах, передусім були виявлені резерви раціонального використання факторів виробництва і територіальної організації, зокрема сировинних, енергетичних, фінансових, трудових тощо.

В умовах скорочення виробництва м'яса пропонується консервація окремих підприємств під державні компенсації, або ж пошук нових постачальників сировини достатньо високої якості.

З метою удосконалення розміщення м'ясопереробних підприємств області доцільно раціоналізувати мережу малих і середніх м'ясопереробних підприємств, розширити спеціалізовані зони виробництва і переробки тваринницької сировини, створити організаційні структури кластерного типу.

Організація ринків сировини і готової продукції (м'ясних товарів) передбачає розробку стратегії формування регіонального ринку м'ясопродуктів, оптимізацію каналів розподілу продукції.

Необхідно також удосконалити систему регулювання регіонального і національного ринку м'ясопродуктів через недопущення його монополізації, встановлення відповідних квот. Доцільно відновити традиційні і освоїти нові зовнішні ринки збуту м'ясопродуктів, які виробляються на території області.

1. Борщевський П.П. Підвищення ефективності розвитку і розміщення харчової промисловості. / П.П.Борщевський, Л.Г.Чорнюк, О.Б.Шмаглій. – К.: Наук. думка, 1994 – 160 с.
2. Губенко В.І. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності України та економіки АПК регіону в контексті вступу до СОТ / В.І.Губенко // Регіональна бізнес – економіка та управління. – 2007. – № 1. – с.8-11.
3. Дейнеко Л.В. Розвиток харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень (проблеми теорії та практики). Л.В.Дейнеко – К.: Знання, 1999.-332 с.
4. Захарченко В.І. Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України / В.І.Захарченко. – Вінниця: Гіпаніс, 2004. – 548 с.
5. Нагірна Р.П. Тваринницько-промисловий комплекс України (Територіальна організація природокористування) В.П.Нагірна, К.: Наук. думка, 1995.-150 с.
6. Ранця І.І. Територіальна організація агробізнесу регіону (на матеріалах Львівської області): автореф. дис. ... канд. геогр. наук / І.І. Ранця. – Львів, 2005. – 20 с.
7. Статистичний щорічник Вінниччини за 2010 р. / За ред. С. Ігнатова. – Вінниця: Гол. управ. статистики у Вінницькій обл., 2011. – 650 с.
8. Статистичний щорічник Вінниччини за 2011 р. / За ред. С. Ігнатова. – Вінниця. Гол. упр. статистики у Вінницькій обл., 2012. – 650 с.